In beweging

kwartaalblad van de Christengemeenschap

Advent 2025

Dragen en gedragen worden

In beweging

kwartaalblad van de Christengemeenschap
30e jaargang nr. 1, Advent 2025

Thema: Dragen en gedragen worden
De brug tussen twee oevers 3
De adventtijd van een verlangen of ideaal 7
Wie draagt wie? 10
Advent en kersttijd
Maria droeg al deze woorden in haar hart 14
Op de groei – opvoeding
Ongeborenen meedragen in gebed 17
Onder de zon – jongeren
International Youth Camp 22
Boeken
De Noordzee een stem geven 25
Uit ons bewindsgebied
Van de bewindsdrager 26
De gemeenten en hun geestelijken 27
Internationaal
De gewaden in de cultus 28
Over de grenzen 30
Allerlei
Aankondigingen 32
Gestorvenen 36
Colofon 38

Illustratie vooromslag:
Geboorte. Franz Sykora (1994)

Van de redactie

Er is een inmiddels al oud popliedje van de Noorse band A-ha, 'Take on me' heet het. In het liedje zit een duidelijk dragende beat, zoals in de meeste popmuziek. Maar bij het refrein, als de melodie steeds hoger stijgt, valt de beat bijna weg. Voor een kort moment 'zweeft' de luisteraar als een vogel door de lucht of als in een enorme sprong over een afgrond, terwijl hij of zij zich wel degelijk gedragen weet.
Van de last op onze schouders zijn we ons vaak wel bewust. Dat we meegedragen worden is soms echter een zo subtiele gewaarwording, dat die makkelijk aan de aandacht ontsnapt, zoals het moment van zweven in het popliedje. Hoe waardevol is het dan om te mogen stilstaan bij de overstijgende kwaliteiten van het dragen en gedragen worden en van het grotere geheel waarvan ze deel uitmaken.
Wie in het leven iets te dragen heeft (wie heeft dat niet?) kan zich warmen aan dit adventnummer. Of het nu iets kostbaars is dat rijpen moet of iets dat we vooral moeten uithouden, dit nummer reikt u de mogelijkheid aan zich weer even gedragen te voelen.
Judith Slokker

Thema: Dragen en gedragen worden

Beeldend kunstenaar Juke Hudig leidt het themagedeelte van dit nummer in met de legende van Christoforus die als veerman mensen draagt van de ene naar de andere oever. Lyanne Korf vertelt over het rijpingsproces van een plan of ideaal dat je met je meedraagt. Tot slot gaat Bastiaan Baan op zoek naar het dragen in het Oude en Nieuwe Testament en ontdekt dat ook Christus in zijn moeilijkste ogenblikken gedragen wordt.

De brug tussen twee oevers

door Juke Hudig (beeldend kunstenaar, Neerrijnen)

'Dragen en gedragen worden', deze woorden vormen de essentie van de legende van de heilige Christoforus, de reus die het Christuskind over het grote water draagt. De middeleeuwse legende beschrijft de weg die wij gaan in het leven, worstelend met onszelf en met de woelige wereld om ons heen. Het ontroerende verhaal vertelt ons over het heilige in ons dagelijkse leven, het heilige in onszelf. Over dragen en gedragen worden.

Wij zijn allemaal dragers van het licht, omdat we in het diepste van ons wezen het licht en de liefde in ons dragen. Wanneer wij geboren worden, nadat we voldragen zijn in de moederschoot, worden wij door onze beide ouders op de arm gedragen. In de legende van Christoforus, in de volksmond Christoffel genoemd, lezen wij dat hij het kindje op zijn linkerschouder draagt. In vroeger tijden, echter, rond het jaar 1000, zie je in de kunst, dat het kind op de arm gedragen wordt, de plaats het dichtst bij het hart, heel intiem en verstild. In de 15e eeuw wordt de voorstelling dynamischer. De reus loopt met wapperende gewaden door de rivier, met een boomstam als staf. Het gekroonde kindje draagt hij inmiddels op zijn linkerschouder.
Wanneer wij volwassen zijn en op eigen benen staan, moeten wij leren onszelf en onze naasten te dragen door de beproevingen van het leven heen. Steeds dienen wij af te dalen, de onstuimige wateren in, om te verdiepen en om het lijden te leren dragen. We worden gelouterd door het water en de rivier is het symbool

De legende van Christoforus. Juke Hudig

van het leven, waar Christus middenin gedragen wil worden. Zo leren wij langzaam te vertrouwen en te voelen hoe wij zelf gedragen worden, om dan de overkant van de rivier te bereiken en omhoog te klimmen, de oever op en te weten dat wij een brug kunnen zijn tussen twee oevers: een verbinding tussen aarde en hemel.

De reis van zijn leven

De legende van Christoforus is het symbool van de oprecht zoekende mens, aan wie en door wie het mysterie van de liefde wordt geopenbaard. Het belangrijkste is dat hij als jonge man op zoek gaat naar datgene wat zijn hart hem ingeeft, namelijk het dienen van de machtigste heer.

In de legende wordt hij geconfronteerd met vier verschillende heren, vier verschillende machten:

- de koning, die de menselijke, wereldlijke macht vertegenwoordigt;
- de duivel, die de macht van het kwaad representeert, de macht van de onwetendheid, de verleiding, de angst en daarmee de onmacht;
- de kluizenaar, die de sleutelmacht bezit, dat wil zeggen de macht van het inzicht en de wijsheid;
- het kind, dat de macht, de kracht van de liefde uit overvloed symboliseert: de Almacht.

Een leven lang blijft Christoforus op zoek naar de machtigste heer, zwervend langs 's herenwegen. Moeder aarde draagt hem onvoorwaardelijk. Hij zoekt en zoekt, hij geeft nooit op, hij blijft onderweg, op reis, de reis van zijn leven, op zoek naar Christus, de machtigste heer. Op aanraden van de wijze kluizenaar vindt hij zijn plaats aan de rivier en draagt de mensen nederig over als levende veerman. 'Hiermee dien jij Christus', aldus de heremiet.

De reus wordt als een engel, die zijn medemens beschermt en draagt. De rivier is de eeuwig stromende adem van het leven, waarin Christoffel dient en draagt. De gevaarlijke hoge golven zijn de beproevingen op onze bewustwordingsweg.

Blijven dragen

Allengs groeit in Christoforus de kracht en de innerlijke stilte, die hem voorbereiden op het moment dat de machtigste heer zich zal tonen. Deze openbaring zal voor hem de grootste beproeving blijken. Op een nacht wordt de reus drie keer geroepen. Hoor, hoor, hoor! 'Christoforus, zet mij over'. De oude man vindt een kindje dat vederlicht is en tilt het op zijn schouder. Hij daalt af in het stille, diepe water. Maar dan steekt er een hevige storm op zoals nooit tevoren en het kind wordt loodzwaar op zijn schouder. Christoforus dreigt in het duistere kolkende water te verdrinken. Hij, die voor niets of niemand bang was, wordt overmeesterd door doodsangst. Hij voert zijn gevecht met het steeds maar wassende water. Niet vluchten, maar blijven dragen. Hij vecht met de duistere machten, de monsters van de dood. Hij vecht voor zijn leven. Christoforus moet bijna verdrinken, sterven, om herboren te worden.

Tot dan toe had hij zijn ogen altijd gericht op de overkant van de rivier, gebukt onder de zware lasten. Nu moet hij rechtop gaan staan, omhoog leren kijken. Zo plotseling als het stormgeweld is opgekomen, zo plotseling gaat de storm liggen en wordt het héél stil in de nacht. De reus kijkt voor het eerst op en ziet met zijn innerlijke ogen, de ogen van zijn hart, het stralende kind. Hij zegt: 'Ik ben nog nooit zó bang geweest en kind, wat was jij zwaar, het leek wel of ik de wereld op mijn schouders torste.' 'Dat deed jij ook', antwoordt het kind, 'want ik draag het leed van de wereld op mijn schouders. Ik ben Christus, Heer van hemel en aarde. Mij heb je al die jaren gediend, want jij droeg de zwakken en de hulpelozen over de rivier naar de andere oever.'

Levende brug

Midden in de rivier vindt het wonder plaats. Een beweging van duister naar licht, van dood naar nieuw leven. Het hart van de reus gaat open voor Christus, voor de liefde. Het kind spreekt opnieuw: 'Plant je staf in de aarde en bij het licht van de morgen zal deze bloeien en vrucht dragen, als een palmboom met dadels daaraan.' De palmboom is het symbool van de eeuwigheid. De tros dadels wordt 'de vingers van het licht' genoemd. Dat wat onvruchtbaar leek, is vruchtbaar geworden.

Christoforus heeft zich opgericht. Zijn ruggengraat is als een staf van licht gewor-

den; de grote lichtstroom, de lichtkracht van een heilige, een geleider tussen hemel en aarde. Hij, die steeds onderweg was, zwervend en zoekend, hij werd een levende brug en in hem werd Christus geboren. Hij, die Christus in zich draagt, is Christusdrager, Lichtdrager geworden. Hij draagt en wordt gedragen.
In het gedicht van Martinus Nijhoff *Satyr en Christofoor* (1924) wordt verteld, dat wanneer het kind je heeft aangeraakt, het je niet meer loslaat. Dat geldt zowel voor Christofoor als voor de satyr, als ook voor de dichter en wellicht geldt het ook voor ons. Iedereen voelt dat op zijn of haar eigen wijze en leeft dat.

"Ach, Christofoor, vertrouwder
In 't water dan op 't land,
Til het kindje van je schouder,
Geef zijn handje me in de hand;
Ik wijs het in de bosschen
De bronnen en de mossen,
De vogels en de vossen,
De slang, den haas en 't hert - "

Maar Christofoor, op den oever,
Leunt zwijgende op zijn kruk,
De stroom was stroef, maar stroever
Zijn de tranen van geluk:
Nooit was een bedding weeker,
Nooit waadde hij zoo onzeker,
Want nooit nog, nooit nog, streek er
Een handje hem door het haar -

De satyr nadert ijlings
Door het ritselende riet,
Hij ziet het kind dat schrijlings
Op den reus naar hem omziet -
Hij die langs alle wegen
Zijn lusten had verkregen,
Biedt nu schuw en verlegen,
Een handvol bessen aan -

't Kind heeft zijn hand genomen,
En 't houdt wat het eenmaal houdt,
De satyr kan niet ontkomen,
Hij danst nooit weer in het woud -
Zoo sterk werd zijn hand gegrepen,
Dat het sap der stukgeknepen
Vruchten in roode streepen
Neerdrupt van pols naar poot -

O Christofoor, o satyr,
Uw woede en vlucht zijn getemd,
Men vindt op land of op water
Een klein geluk dat klemt:
Voor Christofoor ondoorwaadbaar,
Voor den satyr ongenaakbaar,
Voor mij, ach, onaanraakbaar
Wegzingend door mijn lied -

De adventtijd van een verlangen of ideaal
Dragen als rijpingsproces

door Lyanne Korf (gemeente Zutphen)

Mijn vader, die begin augustus is overleden, was iemand die gemakkelijk ontvlamde voor nieuwe ideeën. In onze kindertijd al was hij met duizend en één dingen bezig. Hij werd gegrepen door Sai Baba, de Mormonen, de antroposofie. De meeste bevliegingen waren zeer kortstondig maar met de antroposofie en de Christengemeenschap bleef hij zijn leven lang verbonden.

Mijn vader hield zich ook bezig met allerlei vormen van nieuwe energie. In de jaren '70 van de vorige eeuw maakte hij een hoogrendementsketel die toentertijd nog niet was uitgevonden. In de tuin verscheen een windmolen die hij eigenhandig bouwde en waarmee hij de meter in de meterkast liet terugdraaien. Later, na zijn pensioen, ging hij zich bezighouden met nulpuntenergie.
In zijn jacht naar hét apparaat verloor hij zich soms ook wel in de materiële za-

ken eromheen: eindeloze berekeningen van licentiekosten bijvoorbeeld. Maar zijn drijfveer was altijd: de mensheid een revolutionair nieuw apparaat verschaffen dat gratis schone energie zou kunnen leveren. Hij experimenteerde met slingers, magneten en waterstofgas en reisde de halve wereld af om ontwerpen van zelf-aandrijvende machines te bekijken. Ik zei tegen hem dat hij het misschien in het niet-materiële moest zoeken; dat het te maken zou kunnen hebben met een andere manier van gedachtenkracht inzetten bijvoorbeeld. Maar hij was een geboren doener en niet vatbaar voor een geheel andere benadering van dit vraagstuk.

Rijpen

Het levensverhaal van mijn vader kent ook een tragische kant: hij werd meestal niet erkend in zijn ideeën en theorieën. Zijn bevlogenheid was soms te opdringerig en hij had niet zoveel aandacht voor een ander met een ander verhaal. Daardoor riep hij vaak weerstand op. Toch was zijn enthousiasme aanstekelijk voor een groep mede-zoekers en zijn eindeloze optimisme had misschien iets naïefs maar ook enorme kracht. Ik denk dat hij zijn tijd vooruit was. De wereld is nog niet rijp voor 'nieuwe energie'. Hij heeft veel geld verspild aan het najagen van deze droom. En toch...

De wereld is vol van ideeën, iedere mens heeft tegenwoordig ideeën en idealen die hij wil verwerkelijken. Dit kunnen tijdelijke bevliegingen zijn maar je kunt soms ook jarenlang ergens mee rondlopen, totdat er pas na heel lange tijd een antwoord komt op je vraag of verlangen. TIJD is nodig terwijl je het in stilte met je meedraagt. Het moet rijpen in jezelf maar ook de wereld moet eraan toe zijn. Iets vormt zich in je ziel en vraagt om aandacht en toewijding. Sterk is dan de neiging er direct mee aan de haal te gaan, je

Bevrijding. M.C. Escher (1955). Litho

plan rond te bazuinen waarna het al snel verzandt in gedoe of je enthousiasme ebt alweer weg.

Rudolf Steiner sprak hierover op 7 maart 1911[1]. Hij wees op een wezenlijke geestelijke wetmatigheid: waarachtige ideeën moeten vaak langere tijd in de mensenziel worden gedragen, zoals een moeder haar kind draagt. Ze vragen een stille, innerlijke rijpingstijd – een adventtijd van de ziel – een periode van inkeer en groei, voordat iets geboren kan worden. Dit proces volgt een innerlijk ritme van vier keer zeven dagen. Daarin wordt het, heel kort samengevat, eerst door het astraallichaam opgenomen waarna het zich afdrukt in het etherlichaam en zich daarna tot de uiterlijke astraliteit omvormt, om dan weer de weg terug te maken in het etherlichaam waarna we het ervaren als werkelijk van onszelf. Zo'n proces kan bij betekenisvollere ideeën ook vier keer zeven weken vragen of zelfs vier keer zeven jaren.

Geduld

Hoe houd je dit dragen gedurende lange tijd uit? Sommige processen kunnen tergend langzaam gaan, soms in smartelijke eenzaamheid. Ook verdriet of verlangens dragen vraagt tijd. Mij helpen vaak toevallige aanwijzingen, van mensen of uit boeken. Zo heeft mij de zin *Als je grootmoedig blijft, maakt de tijd alles goed*[2] door een jarenlang 'draag-proces' geholpen. Ook de weekspreuken – niet voor niets zielen-kalender genoemd! – van Steiner kunnen soms een (zinvolle of troostende) aanwijzing geven met betrekking tot de diepere betekenis van een impuls die in een bepaalde tijd ontstaat. De geboortedatum van een mens is betekenisvol maar ook die van geboorteprocessen van idealen of andere toekomstgerichte impulsen.

Het is een spanningsveld tussen met geduld de innerlijke zielen-kalender volgen en een soort hoger egoïsme (zo noemt Steiner het), dat maakt dat we graag alles willen meedelen, erop losgalloperen met onze grootse plannen in plaats van luisteren met tijd en aandacht en langere tijd dat wat de Geest ons toegefluisterd heeft geduldig met ons meedragen om het te laten rijpen.

Dragen

Verderop in de voordracht vertelt Steiner hoe het Markusevangelie ons hierin kan sterken èn waarschuwen; als een soort geestelijk kompas. In tegenstelling tot de andere evangeliën begint het Markus-evangelie niet met een geslachtsregister of kindheidsverhalen, maar met de doop in de Jordaan – het moment waarop de Christus-impuls direct in het menselijke Ik indaalt. Steiner benadrukt dat dit evan-

gelie in het bijzonder spreekt tot de moderne mens, die steeds individualistischer wordt en zijn autoriteit in de eigen ziel moet zoeken.
Centraal staat deze ik-opdracht van de mens: niet het egoïstisch uitdragen van eigen ideeën, maar het ontvankelijk maken van het ik voor de Christus-impuls: 'Niet ik, maar Christus in mij'. Tegelijk waarschuwt het Markusevangelie voor de weerstand die kan ontstaan wanneer je ideeën verkondigt waarvoor de wereld nog niet rijp is – zoals beschreven in Markus 3:21, waar Christus' eigen verwanten zeggen dat Hij 'buiten zichzelf' is. Steiner geeft aan dat wat Christus hier overkomt, later voor iedereen zal gelden die 'door de Geest geïnspireerd' wordt: zij riskeren eveneens als 'buiten zinnen' bestempeld te worden. Net zoals pioniers vaak worden miskend en het dragen van een ideaal soms betekent dat je de spanning moet uithouden tussen innerlijke zekerheid en uiterlijk onbegrip.
Ik heb veel aan mijn vader te danken. Zijn enthousiasme en geloof in de goedheid van de mens waren aanstekelijk en inspirerend, maar ook herinnert zijn leven mij eraan dat sommige idealen tijd nodig hebben om te rijpen – zowel in onszelf als in de wereld. Soms zelfs is het dragen zelf de eigenlijke opgave, niet de concrete resultaten. Misschien is dat ook wel de diepste betekenis van Advent: het vertrouwen dat wat nog niet zichtbaar is, toch aan het groeien is. En dat ons wachten zelf deel uitmaakt van de schepping. Zo wordt het dragen van een ideaal of verlangen tot geestelijke dienstbaarheid.

(1) Rudolf Steiner. Exkurse in das Gebiet des Markus-Evangeliums. GA 124
(2) John O' Donohue. Gezegend de ruimte tussen jou en mij. Uitg. Ten Have 2022

Wie draagt wie?

door Bastiaan Baan (geestelijke in de gemeente Zeist)

'Ik moet ook altijd alles alleen doen!' Hoe vaak klinkt deze verzuchting, wanneer mensen zich overbelast voelen. En hoe vaak hebben wij zelf die verzuchting geslaakt? We hebben het (bijna) allemaal zwaar met de lasten die ons zijn opgelegd. Kan het niet wat minder? Waarschijnlijk kent bijna iedereen de hartgrondige neiging om alle lasten van tijd tot tijd radicaal overboord te gooien. Niet dat het vaak helpt: na korte of lange tijd komt het hele pakket weer bij ons terug. Retour afzender.

Afgezien van de ontnuchterende vaststelling, dat er niets anders opzit dan te dragen wat blijkbaar bij ons hoort, is er vanouds nog een andere manier om te kijken naar de last van ons lot. Zowel het Oude als het Nieuwe Testament spreken – ieder op hun eigen wijze – over dragen en gedragen worden. Bij het lezen van deze citaten viel mij op, dat er met de komst van Christus op aarde iets voor eens en altijd is veranderd in wat ik zou willen noemen: de religieuze dimensie van dragen en gedragen worden.

Er is nog zomer en genoeg
wat zou het loodzwaar
tillen zijn wat een gezwoeg
als iedereen niet iedereen
terwille was als iedereen
niet iedereen
op handen droeg.

In: 'Zoals', Judith Herzberg (1992)

Ik zal dragen
Talloze keren verschijnt het woord 'dragen' in het Oude Testament. Een heel volk wordt op zijn weg door de woestijn 'op adelaarsvleugels gedragen' door de Godheid (Exodus 19:4). Het is een beeldspraak, die bij herhaling terugkeert: zoals de adelaar zijn jongen op de vleugels draagt, zo brengt Jahwe zijn volk naar het beloofde land. Dit volk staat nog niet op eigen benen; vliegen komt pas later. Het is een troostend beeld van kinderlijke geborgenheid 'in de woestijn, waar gij hebt gezien hoe de Heer, uw God, u droeg, zoals een man zijn kind draagt, op heel de weg die gij gegaan zijt.' (Deuteronomium 1:31).
In deze voorchristelijke wereld, waarin de goddelijke voorzienigheid de gelovige mens nog van de wieg tot aan het graf kon behoeden, klinkt voor het eerst het woord, dat later tot een verzoeking aan Christus zal worden: 'De Allerhoogste (…) zal zijn engelen gebieden dat zij u behoeden op al uw wegen; op de handen zullen zij u dragen, opdat gij nimmer uw voet aan een steen stoot.' (Psalm 91: 11 – 12).
Heel het Oude Testament heeft deze signatuur van de allen- en alles-dragende Godheid. Weliswaar kondigt de Messias zich aan in profetische woorden en beelden, maar in dit deel van de Bijbel is het vooral de wereld van de Vader, die tot verschijning komt. Vanouds zei men over deze wereld: de Vadergod sub-sisteert, dat betekent letterlijk: Hij staat er onder. Wij zeggen: Onze substantie is Zijn sub-

stantie. Met een enkel citaat sluit ik dit deel van mijn beschouwing af: ‘Hoort naar Mij (…), die door mij gedragen zijt van moeders lijf aan, opgenomen van de moederschoot af. Tot de ouderdom ben Ik dezelfde en tot de grijsheid toe zal Ik u torsen; Ik heb het gedaan en Ik zal dragen, Ik zal torsen en redden.’ (Jesaja 46: 3 – 4).

Draagt elkaars lasten

Niet alleen in de joodse religie, maar ook in veel vormen van traditioneel christendom is deze stemming van zekerheid en geborgenheid te vinden. Niet voor niets spreken we in extreme gevallen van fundamentalisme: ‘Daarin beroept men zich op de eigen waarheden zoals die, eens en voor al, in de eigen heilige geschriften zijn neergelegd’ (definitie Cultureel Woordenboek). Alles wat van dit fundament afwijkt wordt streng afgewezen. Wie bij het Oude Testament blijft staan als de enige, onfeilbare grond van religie, is gebonden aan een systeem van wetten, zoals bijvoorbeeld in het orthodoxe jodendom is voorgeschreven. In de middeleeuwse traditie sprak men in dit verband over het Oude Testament als een wereld *ante lege* (vóór de wet) en *sub lege* (onder de wet). Het Nieuwe Testament daarentegen werd gekarakteriseerd als een wereld *sub gratia* (onder de genade).

Wanneer je nu een soortgelijke zoektocht naar de woorden *dragen* en *gedragen worden* onderneemt in het Nieuwe Testament, verandert ook de thematiek. Weliswaar sluit Mattheüs in zijn beschrijvingen van de eerste genezingen aan bij het Jesaja-citaat: ‘Hij heeft onze zwakheden op zich genomen en onze ziekten heeft Hij gedragen’, maar Christus zelf laat er geen misverstand over bestaan, dat ieder mens zijn eigen kruis moet dragen. Niet langer is er een ingewijde, koning of profeet, die de lasten van het volk meedraagt; niet langer spreekt Christus over een God, die zijn volk op adelaarsvleugels draagt. Nee, Hij roept ons zelfs op om méér dan onze eigen lasten te dragen: ‘Draagt elkanders lasten’ (Galaten 6:2). Dat is geen theologie van Paulus, maar de praktische verwerkelijking van wat bij het Laatste Oordeel tot verschijning zal komen. Daar wordt onthuld – niet alleen wat wij gedaan hebben door ons eigen kruis te dragen, maar meer nog: wat wij gedaan hebben door elkaars lasten te dragen. ’Wat gij gedaan hebt voor de geringste van mijn broeders hebt ge aan Mij gedaan.’
Als je de religieuze dimensie van het lijden begint te verwerkelijken zeg je nooit meer: ‘Ik moet ook altijd alles alleen doen’, want je begint te beseffen dat er Iemand is, die alles, alles met je mee draagt. En als je de christelijke dimensie van het lijden begint te verwerkelijken, begin je te beseffen: door elkaars lasten te dragen, verlicht je ook Zijn last. En tenslotte weet je niet meer: Wie draagt Wie?

De genadestoel. Konrad von Friesach (ca. 1450). Bonnefantenmuseum

De paradoxie van dragen en gedragen worden is ook herkenbaar in het leven van de Christus. Juist wanneer het erop lijkt dat Hij alles alleen moet dragen, verschijnt er onmerkbaar hulp van de andere zijde. Zo gaat het in Gethsemane, waar Hij door een ultieme beproeving van eenzaamheid gaat. En toch: ‘En hem verscheen een engel uit de hemel en sterkte hem.’ (Lukas 22: 43).
Veelal is het kruiswoord ‘Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten?’ opgevat als de ervaring van volkomen eenzaamheid. Alleen: het feit, dat Christus zijn Vader aanroept, laat horen dat Hij nog steeds weet heeft van Zijn bestaan. Zo is het vele keren uitgebeeld in de christelijke kunst, in wat wel genoemd wordt: de genadestoel. Achter de gekruisigde verschijnt de Vadergod, die het kruis in Zijn handen neemt en hem helpt, het ondraaglijke te dragen.

Maria droeg al deze woorden in haar hart

door Wilma Bos (geestelijke met emeritaat)

In de nacht heeft Maria in alle stilte haar zoon gebaard, Jozef stond haar bij. Na zonsopgang voegt zich bezoek bij dit intieme gebeuren: herders blijken te weten dat dit kind is geboren, zij vertellen wat zij in de nacht hebben gehoord en beleefd. Door hun woorden en hun liefdevolle verwondering wordt de grootse wereldbetekenis die met dit kind verbonden is duidelijk. 'Maria bewaarde al deze woorden in haar hart.' Wat zou er door haar heen zijn gegaan?

Tot dan toe had de jonge vrouw al veel te overdenken gekregen, eerst door de verkondiging van de engelgestalte die haar het moederschap aankondigde van de Zoon van de Allerhoogste God. Later hoorde ze de woorden van de oude Elisabeth over de intieme verbinding tussen de beide kinderen die zij verwachtten. Maria antwoordde daarop met een juichende lofzang, waarbij ze misschien gevoeld kan hebben: zijn dat mijn woorden, of spreekt mijn ziel iets uit dat de mensheid voelt nu de Heiland, de redder van de mensen nadert?
In die stemming van verwondering zal ze de herders aangehoord hebben. Een week later voegden zich in de tempel daar de woorden van Simeon en Anna bij. Twaalf jaar later neemt ze waar hoe iets van het grote lot dat in hem leeft openbaar wordt, ze ziet en hoort hoe hij in gesprek is met de leraren in de Tempel. Hij begint zich van haar los te maken en zij bewaart ook deze woorden in haar hart. Grote geheimen zijn er met haar zoon verbonden die nog jaren van ontwikkeling nodig hebben en die pas later aan het licht zullen komen.

Lofzang van Simeon in de tempel. Rembrandt van Rijn (1631). Mauritshuis Amsterdam

Twee Maria-aspecten
Het wezen van Maria heeft nog andere kanten. Zij maakt mee hoe Jozef twijfelt of hij bij haar zal blijven. Zij ontmoet de koningen, die alle wijsheid die de wereld te bieden heeft offeren aan haar zoon, omdat hij nieuwe wijsheid voor de toekomst zal brengen. Die grootse perspectieven neemt zij in zich op. Zij wordt geconfronteerd met de kwetsbaarheid van dit nieuwe dat in de wereld is gekomen en moet vluchten tot het weer veilig is.
Deze twee Maria-aspecten verenigen zich in de loop van haar leven. Haar waarnemingen en overwegingen rijpen in haar tot een wijsheid die haar zoon begeleiden op zijn weg naar de doop in de Jordaan en daarna. Zij beleeft hoe de bijzondere band die tussen haar en haar zoon leeft het mogelijk maakt dat hij in Kana voor het eerst zijn vernieuwende levenskracht kan laten uitstromen: water wordt wijn. Maar ook, wanneer zij en haar zoons hem roepen wanneer hij omringd wordt door mensen die hem willen horen; dan hoort zij zijn schijnbaar afwijzende woord: 'Wie zijn mijn moeder en mijn broers? Zie hier mijn moeder en mijn broers: wie handelt naar de wil van God, die is mijn broer en zus en moeder.'
Al deze ervaringen neemt Maria in zich op, zij stellen haar uiteindelijk in staat om de onvoorstelbare pijn uit te houden bij het lijden en sterven van haar zoon, die tegelijk de Zoon van God is.

Maria worden
Het is belangrijk, al deze evangeliebeelden in ons tot één Mariagestalte te verenigen, ook wanneer we weten dat in de eerste hoofdstukken van het Mattheus- en het Lukasevangelie twee verschillende Maria's worden beschreven. Uiteindelijk komen al deze aspecten samen in de Maria onder het kruis. Maria's wording is een lange innerlijke weg van luisteren en in zich laten naklinken, tot de tijd gekomen is waarin de wijsheid die daardoor is ontstaan naar buiten kan komen. Want er volgt nog een belangrijke stap. Maria is het middelpunt van de kring van apostelen bij het ontvangen van de heilige Geest: degene die drieëndertig jaar eerder door de heilige Geest het Jezuskind in zich mocht ontvangen van de Vader, ontvangt nu als vertegenwoordiger van de mensenziel de heilige Geest, gezonden door de Zoon. Ook de moeder van Gods Zoon moest een lange innerlijke weg gaan om zelfstandig christen te worden.
Binnen de Christengemeenschap bestaat er geen Maria-verering zoals in de katholieke kerk. De innigheid en warmte die daar vaak mee verbonden is wordt door sommige mensen dan wel eens gemist. Toch kunnen we haar vinden: ons Adventepistel beschrijft op een bijzondere manier hoe de menselijke ziel (iedere

mensenziel, mannelijk en vrouwelijk) als de ziel van Maria kan worden, het goddelijke in zich kan opnemen en laten groeien. Maria worden, hoe is dat mogelijk? De eerste woorden van het epistel: Zinnend worden onze zielen… geven aan hoe dit proces begint. Verzameld rondom het altaar worden we vervuld door een bijzondere stemming die, zo horen we even later, te maken heeft met stil worden en luisteren, Maria-kwaliteit. Dit actief innerlijk luisterend ruimte maken voor iets of iemand kan ook door een ander woord worden omschreven, bijvoorbeeld door het mooie woord mijmeren. Alleen al twee keer de klank m brengt ons in een stemming van rustig tasten, naar binnen en naar buiten.

Adventstemming

Ooit hoorde ik iemand een eigen gedicht lezen waarin hij het beeld gebruikte: ik zat aan de rivier de Mijmer… en onmiddellijk wekte dit bij de toehoorders herinneringen op: de rust en tijdloosheid die je kan voelen bij het kijken en luisteren naar het stromen van een rivier of een beek. Ook andere belevenissen kunnen dit in ons wakker roepen: het suizelen van boombladeren in een lichte wind, het kijken naar het veranderen van een wolkenlucht, al deze natuurbelevenissen kunnen helend en rustgevend zijn. Maar zij helpen ons ook om in een stemming te komen waarin soms vragen opkomen die ons dieper voeren: wat spreekt daar in het suizelen van de bladeren? Wie leidt die wonderlijke wolkendans? Het zal niet direct tot antwoorden leiden, maar door dit vragen kunnen we met dat wat we waarnemen luisterend in relatie treden, er niet alleen iets voor onszelf van willen ontvangen.
In de tijd dat ik nog als gemeentegeestelijke actief was, ging ik soms met mijn busje een dag kamperen om weer even kracht op te doen. Een keer, op een mooie dag in april, had ik een heel kampeerveldje voor mij alleen en genoot van de vlinders die daar rondfladderden. Ik pakte potlood en papier en begon te schrijven.

ik ben bij vlinders en zij zijn bij mij
vier witte, twee oranjetipjes
en iets bruins met stippen
terwijl ik schrijf komt ook een blauwtje even langs
zij spelen en zij dartelen

Op dat moment gebeurde er iets wonderlijks. Ik voelde dat ‘spelen’ en ‘dartelen’ geen recht deden aan wat ik waarnam. Het moest anders. Van genietende toeschouwer werd ik een tastende, vragende zoeker. Benaderen deze woorden in mensentaal wat er gebeurt? Ik ging voorzichtig verder:

ik vergis mij.

Dit is dans
Is weven
Heilig schrijven
Zilveren woord

Nog steeds zoek ik naar woorden, het eigenlijke blijft moeilijk grijpbaar. Maar in mijn mijmeren mocht zich heel beginnend iets van de scheppende wereld die zich in het vlinderwezen openbaart uitspreken. Mijn ziel was in adventstemming gekomen, je kunt ook zeggen: mijn ziel werd vroom, niet alleen in verwondering en dankbaarheid, maar ook, zoals de Maria van Pinksteren, beginnend te begrijpen. Maria worden, dragen in mijn hart, ik mocht het even ervaren.

Op de groei

In de serie ‘Op de groei’ komen uiteenlopende aspecten van de religieuze opvoeding – van voor de geboorte tot na de puberteit – aan de orde. De naam van de serie duidt zowel op de groei van het kind, als op de groei die de opvoeder zelf gaandeweg doormaakt. Ditmaal neemt Loïs Eijgenraam ons mee naar de tijd voor de geboorte.

Ongeborenen meedragen in gebed en in de mensenwijdingsdienst

door Loïs Eijgenraam (onderwijsadviseur en auteur, gemeente Zutphen)

Wie zijn de ongeborenen? Wat kunnen ons persoonlijk gebed en de mensenwijdingsdienst voor hen betekenen?

Als we sterven verlaat als eerste ons etherisch lichaam ons fysieke lichaam. Het etherisch lichaam wordt opgenomen in de etherwereld, de wereld die als een

voedende, inspirerende mantel om de aarde heen ligt en tot aan de maansfeer reikt. Ook het astrale lichaam en het ik beginnen hun kosmische reis langs planeetsferen en laten als eerste indrukken en ervaringen in deze etherwereld achter. Kon de mens die ging sterven in rust door de poort gaan of was er angst, eenzaamheid of boosheid? Was het loslaten van het aardse leven onverwachts? Begon de reis met vertrouwen en overgave omdat er geweten werd dat sterven op aarde, geboren worden in de andere wereld betekent of overheerste de gedachte dat 'je maar één keer leeft', een andere wereld niet bestaat en het enige dat telt de meetbare materiële wereld is?
Het maakt uit hoe een mens sterft, niet alleen voor deze mens zelf maar ook voor ongeborenen. Zij vertoeven een tijd met gestorvenen in dezelfde etherwereld en worden door gestorvenen 'ingewijd' in de cultuur waarin de ongeborene als nieuwe aardeburger het aardeleven zal aanvangen. Ongeborenen zijn geen gestorvenen die wachten om de levensdraad weer op te pakken. Ongeborenen zijn zielen (geest-zielewezens), die zich vol verlangen opnieuw willen verbinden met de aardewereld.

'Ja!'

Op het moment dat een geest-zielewezen het verst van de aarde verwijderd is, wordt het hoogste Mensenwezen, de Christus, getoond. Er klinkt (meestal) een 'Ja!' om opnieuw een aardeleven aan te gaan en wederom, samen met de engel waarmee het in alle levens en sferen verbonden is, de reis langs de planeetsferen te gaan, opdat aan de eigen moraliteit gewerkt kan worden om eens een Mens te kunnen worden. Wat ongeborenen én hun engelen nodig hebben om hun reis te voltooien op het moment dat zij weer dicht bij de aardesfeer komen, zijn vensters van licht die hen kracht en moed schenken. Vensters die door hartekracht, onbaatzuchtigheid en interesse gevormd worden. Wie de ongeborenen zijn en waar zij geboren worden, weten de meeste aardemensen niet. Je verbinden met de wereld van de ongeborenen is een oefening in onbaatzuchtig 'Ja!' zeggen tegen hen die komen willen en die wij misschien niet eens persoonlijk zullen leren kennen.
In ons gebed kunnen we dit 'Ja' zeggen oefenen en daarbij onze engel of Christus bijvoorbeeld danken voor wat ons is toegekomen en vragen om troost, inzicht of nabijheid. In ons gebed of met behulp van de kracht die we na een gebed mogen voelen, kunnen we ons ziele-venster 'oppoetsen'. Door ons verfriste en opgepoetste ziele-venster kunnen dan licht, kracht en moed de etherwereld instralen. Ongeborenen en hun engelen ervaren daar lichtpuntjes aan op hun reis naar de aardewereld, omdat zij herkennen dat er naast de verwarring die zij in de etherwereld ontmoeten (zoals; 'je leeft maar één keer', 'meten is weten') hen ook andere gedachten en krachten tegemoet komen.

De mensenwijdingsdienst en de ongeborenen

Wat kunnen we als aardemens gedurende de mensenwijdingsdienst voor de ongeborenen verzorgen? Als we bij het kerkgebouw aankomen, kan een begroeting van iemand uit de buurt of medekerkganger ons verblijden. Dat wat onszelf verblijdt, stel ik mij voor als stralende lichtpuntjes van ontmoeting, elkaar zien en interesse. Deze lichtpuntjes brengen in de etherwereld een andere stemming teweeg dan het aan elkaar voorbijlopen zonder de ander te zien en te begroeten. Ik stel mij zo voor dat de ongeborenen hierdoor geholpen worden en zich verblijden over de medemenselijkheid die wij hierbij oefenen.
Bij het betreden van de kerk kan er in de hal voor de kapel een stemming van rust en aandacht zijn. De wereld van de ongeborenen is een wereld die alleen met aandacht en rust ervaren kan worden. Met welke stemming stap ik het kerkgebouw binnen? Kan ik mijn 'jas' met niet vruchtbare gedachten (even) aan de kapstok hangen? Als ik het handvat van de kapeldeur in mijn hand neem, welke beelden draag ik in mijn handen mee de kapel in? Een gebalde vuist? Een hand waar eerbied uitstroomt? Ben ik present of belast door zorgen of verdriet? Kan ik naast mijn zorgen en verdriet mijn hart openen en met andere ogen kijken en oren luisteren?
Bij het betreden van de kapel komt het licht ons via de ramen tegemoet. Zittend is achter ons de wereld waar de muziek zal klinken. Voor ons het altaar waar de zeven kaarsen wachten om ontstoken te worden. Naast of op het altaar staan (meestal) bloemen.
Persoonlijk ervaar ik de wereld achter mij, de wereld waar de muziek zal gaan klinken, als de wereld van de ongeborenen, net zoals bij de Sixtijnse Madonna, waar de ongeborenen zich achter het gordijn bevinden in de wereld die Maria en het Kind zojuist verlaten hebben. De muziek die in de dienst zal klinken is nog niet hoorbaar en toch is zij ergens al aanwezig. Een instrument zal de tonen 'vangen' en een mensenlichaam zal er zorg voor dragen dat de muziek klinkt. Vóór mij, daar waar het altaar staat en zichtbare mensen de dienst mogelijk maken, ervaar ik de wereld van de gestorvenen. Een lemniscaat wordt zichtbaar: voor mij de gedachten aan gestorvenen, achter mij gedachten voor ongeborenen, waarbij ikzelf het kruispunt van deze twee werelden mag zijn.

Sixtijnse Madonna. Rafaël (1514). Gemäldegalerie Dresden

Ongeborenen meedragen in de mensenwijdingsdienst

Tijdens het celebreren klinkt geen enkele keer 'nee'. Er klinkt meerdere keren een 'Ja'. Kan ik dit 'Ja' mee voltrekken en daarbij in gedachten bij de wereld van de ongeborenen zijn? In het Onze Vader bidden we voor ons dagelijks brood. Het brood dat op het altaar ligt, wordt verwandeld in het lichaam van Christus. In een evangelietekst klinkt dat een ouder aan het kind brood geeft in plaats van stenen. Ongeborenen eten geen fysiek brood; echter onze gedachten kunnen als brood voor hen zijn als we proberen voedzame gedachten aan de andere wereld in de wolken van de wierook mee te geven.

Tot slot klinken de woorden 'De mensenwijdingsdienst, dit was hij'. De priester en ministranten verlaten de kapel, één keert terug om kaarsen te doven, wierookvat en schenkkannetjes voor water en wijn op te halen. Veel blijft achter, zo ook de bloemen. In een gedicht van Guido Gezelle wordt een stemming weergegeven die mij helpt herinneren aan de andere wereld, de wereld waar ook de ongeborenen zijn.

Hoe schoon de morgendauw
hoe schoon de versche blommen
hoe schoon de zonnestraal
die door dien dreupel beeft
hoe schoon moet ginder zijn
dat wij hier schoonheid nommen
en dat maar eenen glim
van de Opperschoonheid heeft!

De ongeborene in onszelf

Ooit waren we zelf ook ongeboren en kwamen met een beeld in ons hart aan op aarde, *imagine del cuor* zoals Michelangelo dit noemde. Als de zeven kaarsen op het altaar ontstoken worden, kunnen we als oefening terugblikken op ons leven en onszelf de vraag stellen: Is er iets dat voor of door mij heen mij nog ongeboren, onbelicht is gebleven; dat (nog) niet in overeenstemming is met het beeld waarmee ik eens op aarde kwam? Bij het doven van de kaarsen kunnen we met een innerlijk besluit de kapel verlaten om alsnog het ongeborene in onszelf op aarde te helpen komen zodat het beeld in ons hart 'klopt'.

International Youth Camp een gemeenschap groeit

helios kampen van de Christengemeenschap

door Adam Ricketts
(kamppriester International Youth Camp)

Aan de voet van heuvels, vlak bij de Bodensee in Zuid-Duitsland, lag een groot open veld. Toen wij aankwamen was er niets dan gras en ruimte, omzoomd door bomen. In de verte lagen dorpjes die 's avonds sprookjesachtig oplichtten met hun twinkelende lichtjes. Daar moest in korte tijd een thuis ontstaan voor bijna negentig mensen.

En zo begon het: met hamers, palen en touwen. We sloegen haringen in de grond, spanden zeilen, sjouwden banken en kookspullen. Een keuken verrees, er kwam een vuurplaats, en midden op het veld stond plotseling een grote tent – ons hart, waar gezongen, gesproken, gewerkt én gevierd zou worden. Wat eerst leeg was, werd in enkele dagen een dorp vol verwachting.

Toeval wordt ontmoeting

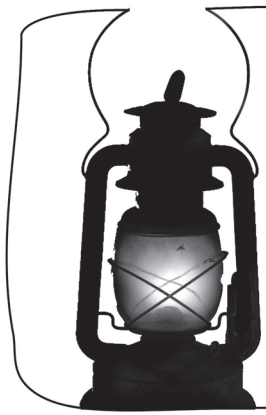
Na een week van bouwen arriveerden de deelnemers: 78 jongeren tussen de 17 en 24 jaar uit Amerika, Canada en vele landen van Europa. Sommigen voor het eerst, anderen al vertrouwd met eerdere kampen. Het terrein vulde zich met stemmen in vele talen, met gelach en begroetingen. De lege tent werd gevuld met zang, stilte, gesprek – en een voelbare spanning: wat zal hier ontstaan?
Het kamp kreeg al snel een ritme. Gezamenlijke maaltijden, ochtenden vol zingen, middagen met workshops: theater, dans, kunstzinnig werken, gesprekken over geloof en levensvragen. Zelf mocht ik een workshop begeleiden over innerlijke vrede. Vijftien jongeren sloten zich daarbij aan. We vroegen ons af: hoe vind je rust in de storm van je leven? Hoe kan je vertrouwen leren, juist als de wereld om je heen schudt? In de gesprekken kwamen biografieën naar boven, maar ook stilte, lachen en het eenvoudige delen van menselijke ervaring.
Een hoogtepunt vormde de driedaagse hike. In kleine groepen trokken de jongeren met rugzakken de heuvels in. Niemand wist van tevoren waar er geslapen zou worden; iedere groep moest zelf een plek vinden voor de nacht. Dat klonk spannend, maar juist daarin lag de kern: je moest je openstellen voor wat je onderweg zou tegenkomen. En telkens weer gebeurde het wonderlijke: een boer die zijn schuur openstelde, een dorpshuis dat gastvrij bleek, iemand die zomaar brood of soep aanbood. Wat leek op toeval werd tot ontmoeting. En alle groepen vonden een slaapplek, zonder uitzondering. De vreugde waarmee de jongeren terugkeerden naar het kamp vertelde meer dan woorden: ze hadden ervaren dat de wereld niet leeg is, maar antwoorden geeft wanneer je je durft toe te vertrouwen.

Twinkelende lichtjes

Het weer stelde ons intussen op de proef. Zware regen, stormen die tenten teisterden, kleren die maar niet droog wilden worden. Toch droeg iedereen het samen, vaak met humor. Misschien is dat wel het geheim van zo'n kamp: in het ongemak van de regen groeit de warmte.
Voor de diensten bouwden we een altaar uit een boomstam die we in het bos vonden. Het werd een eenvoudige plek, die niets oplegde maar iedereen uitnodigde. Onder het roffelen van de regen op het zeildoek ontstond daar een sfeer van eerbied en diepe openheid. En daar gebeurde voor mij iets beslissends. Toen ik op weg ging naar dit kamp, vroeg ik mij af: hoe zal dit zijn? Ik had andere kam-

pen geleid, maar hier was ik voor het eerst. Zou mijn lichaam het volhouden? Zou ik mijn rol kunnen vinden? En meer nog: zou er plaats zijn voor mij als priester, of was ik slechts 'iemand die meegekomen is'?
Al snel merkte ik dat het anders lag. Jongeren kwamen naar mij toe met hun vragen en zoeken. Bij het kampvuur of onder de sterren spraken we over moed en vertrouwen, over loslaten en opnieuw beginnen. Soms zwegen we alleen maar samen. En in de diensten, toen ik daar stond voor het altaar dat wij zelf uit het bos hadden gehaald, voelde ik: ik mocht in alle bescheidenheid de priester van dit kamp zijn. Niet de gast, niet iemand die toevallig meeging, maar hún priester. Dat was geen rol die ik zelf bedacht of opeiste, maar iets wat groeide in de gemeenschap, gedragen door de jongeren zelf. Het was een groot geschenk.
Het bijzondere van zo'n kamp is dat de gewone kloktijd (*chronos*) vervaagt. In plaats daarvan komt er een andere tijdservaring, die van *kairos* – tijd die verdicht en verdiept is. Ontwikkelingen die normaal jaren zouden kosten, spelen zich in enkele dagen af. Een blik, een gesprek, een stilte kan iets in beweging zetten wat blijvend is.
Alles wat daar gebeurde zou boeken kunnen vullen. Maar wat mij bijblijft, is de stemming van vrede, van openheid en van bereidheid elkaar te dragen. Een gemeenschap die ontstaat uit vreemden, gedragen door vreugde en eerbied. En een persoonlijke dankbaarheid: dat ik eenvoudigweg priester mocht zijn, niet voor mijzelf, maar voor hen.
Toen het kamp voorbij was en de tenten weer verdwenen, bleef er niets dan gras en leegte achter. En toch: ieder van ons nam iets mee, een ervaring die blijft gloeien. Zoals de twinkelende lichtjes in de verte, die je eenmaal gezien hebt en niet meer vergeet.

Ga jij mee op avontuur?

Meld je dan nu aan voor een van onze zomerkampen!

www.helioskampen.nl

helios
kampen van de Christengemeenschap

Boeken

De Noordzee een stem geven

In gesprek met de Noordzee.
Op zoek naar een nieuwe relatie met de natuur.
Arita Baaijens
Uitgeverij Atlas Contact Amsterdam, 190 p.,
€ 22,99

door Judith Slokker (gemeente Alkmaar)

Op haar eerdere reizen zocht Arita Baaijens al naar verbinding met de natuur om haar heen en vond die ook. De woestijn gaf haar antwoord op vragen, zelfs op vragen waarvan ze niet wist dat ze die had. In de Altaj voelde ze tot in haar vezels dat 'natuurverering geen vage poespas is, maar uiting van een diepgevoelde relatie met levende natuur waarvan wij deel uitmaken'. In haar nieuwste boek doet ze verslag van haar zoektocht om in gesprek te komen met de Noordzee.
Het ergert Baaijens dat we met de Noordzee omgaan alsof ze alleen maar water is. Ze neemt zich voor de Noordzee als Spreker te vertegenwoordigen. Hiervoor moet ze echter ook zelf met de zee in gesprek kunnen om te weten wat die wil. Dat valt echter niet mee. In haar gelaagde boek beschrijft ze haar worsteling met de voorgenomen sollicitatie bij de Noordzee. Ze vraagt zich af of de Noordzee daar wel interesse in heeft, maar ook of zijzelf wel de juiste persoon is voor het geduldige inmasseren in gesprekken met beleidmakers. Intussen verdiept ze zich steeds meer in het leven in zee. Ze gaat langs bij verschillende mensen die onderzoek doen naar de natuur en doet ook zelf mee aan een onderzoek voor de kust van Noorwegen, waar ze diep geraakt wordt door het oogcontact en de ontmoeting die ze daardoor even heeft met een orka.
Als schrijver en internationaal reiziger is ze echter ook vertrouwd met wat ons taalgebruik doet voor het bewustzijn dat we hebben van de natuur om ons heen. Zo gaat ze ook te rade bij verschillende dichters, filosofen en taalwetenschappers om te onderzoeken hoe we tot een meer verbindend taalgebruik kunnen komen. Al lezend duik je met Baaijens steeds dieper in de wereld onder de voor ons zichtbare zeespiegel. Ze neemt de lezer mee op haar reizen en opent nieuwe

perspectieven. Het boek is genuanceerd. Zo is er ook ruimte voor Baaijens' ontdekking dat zelfs de mensen die over de zee beslissen alsof ze alles maar te slikken heeft, wel degelijk ook van de zee houden. Als schrijvend spreker is het haar dan ook zeker gelukt de Noordzee een stem te geven. Voor wie daar graag beelden bij heeft, is er de bijbehorende documentaire 'Het gezicht van de zee', te vinden via internet.

De spirituele betekenis van de gewaden in de cultus

door Mariska Hunfeld-Jue (geestelijke in de gemeente Driebergen)

Tijdens de Internationale Gewadenconferentie begin oktober in Dortmund hield Jaroslaw Rolka (geestelijke in de Kring van Zeven) een voordracht over de achtergronden van de gewaden die in de mensenwijdingsdienst en bij de overige sacramenten worden gedragen. Mariska Hunfeld-Jue, die in ons bewindsgebied verantwoordelijk is voor het gewadenwerk, maakte hiervan onderstaand verslag.

Na het eten van de vrucht van de boom van kennis van goed en kwaad werden Adam en Eva zich bewust van hun naaktheid. Wat betekent dit? De waarneming van de aura van de mens, de omhullingen van het fysieke lichaam verdween. De kleurrijke blik verduisterde. Dit leidde ertoe dat het dragen van lichaamsomhulling, bekleding, gewaden noodzakelijk werd voor de mens. Door de val in de materie waren de bovenzinnelijke gewaden niet langer waarneembaar.

De vierledige mens

In de oude mysteriën groeide in de loop van de ontwikkeling van de mensheid het bewustzijn dat materiele gewaden de blik kunnen wekken voor het waarnemen van het bovenzinnelijke. De stichting van de Christengemeenschap in 1922 was een daad die door de geestelijke wereld werd gewild. Zij werd vanuit de geest gegrondvest, de mens heeft daar een vrij en positief antwoord op gegeven.

Een jaar eerder, tijdens de *Herbstkurs* voor mogelijk toekomstige priesters, waren er 120 mensen betrokken. Dit aantal nam af en toch waren de 45 overgebleven mannen en vrouwen genoeg om een wereld-veranderende impuls te kunnen bewerkstelligen. Ook nu, in de moeilijke tijden waarin we leven en waarin we ons zorgen kunnen maken – in het groot over de wereldproblematiek, in het klein over waar de jonge mensen zijn in onze beweging tot religieuze vernieuwing – kunnen we dat ervaren in de mensenwijdingsdienst: de geestelijke wereld komt versterkt op ons toe!

Tijdens de *Herbstkurs* hebben de woorden van de mensenwijdingsdienst voor het eerst geklonken en mochten de 120 aanwezigen die horen, nog zonder dat de dienst voltrokken werd. Hier sprak Rudolf Steiner ook over de gewaden. Hij bracht ze in verbinding met de wezensdelen, waardoor er nu bewustzijn kon ontstaan voor de betekenis van de gewaden.

De aura van de mens kon zichtbaar worden:

1. Het wollen zwarte ondergewaad, de *talaar*, geeft het fysieke lichaam weer;
2. Het linnen witte overgewaad, de *alba*, het etherische lichaam;
3. Het misgewaad, later *casula* genoemd, het astraallichaam. De stola vormt de verbinding tussen het etheren astraallichaam. De kleur van het misgewaad zou de kleuren van de feesttijden volgen, die uitdrukken hoe de zielenstemming in het verloop van de tijd, in het jaarverloop zich beweegt. De intensiteit van deze kleuren zou per feesttijd veranderlijk zijn, zo gaf het schouwen in de geestelijke wereld aan. Tijdens de *Herbstkurs* waren de feestijden nog niet uitgekristalliseerd en was er nog veel beweging mogelijk. Later is dit anders geworden en heeft het meer vaste vorm aangenomen.
4. De *baret*. De Christengemeenschap is de eerste kerk waarin de ontwikkeling van het vrije Ik een centrale plaats inneemt. De vrije mens is noodzakelijk, gevaarlijk en goed. Het Ik is dynamisch, beweeglijk. Door het Ik heeft de mens een verhouding tot de buitenwereld: deze bewust aangaand of zich van haar terugtrekkend.

Een objectieve aura

Rudolf Steiner zocht naar aardse woorden om over het Ik te spreken: "Daarom verwijst alles wat uiterlijk werk (*Aussenwerk*) is symbolisch naar het Ik, bijvoorbeeld de hoofdbedekking, maar ook alles wat de priester draagt (J. Rolka verduidelijkt: gewaden, kelk, wierookvat, maar ook figuurlijk bijv. de gemeente). Alles wat aan het altaar afgelegd kan worden behoort eigenlijk tot het gebied van het Ik, dat wat door de priester gedragen wordt, wat afgelegd of aangelegd kan worden. In alles wat de priester zo draagt rust de kracht van het Ik."

De dubbele beweging – tussen centrum en periferie – van het Ik komt tot uitdrukking in het dragen en afleggen van de baret; centraal bij het binnengaan en naar buiten gaan van de dienst, en bij de preek; perifeer tijdens het voltrekken van de dienst.

De priestergewaden representeren de vierledige mens, de ministrantengewaden zijn uitdrukking van de drieledige mens: denken, voelen en willen. Zo staat de ministrant als vertegenwoordiger van het Ik van de gemeenteziel aan het altaar. Er vindt een ik-ik ontmoeting plaats. Wij zijn als ongelovige Thomassen blind voor de bovenzinnelijke werkelijkheid. Als we leren de zintuiglijke wereld juist waar te nemen, kan de verbinding met de geestelijke wereld groeien als ons waarnemingsvermogen toeneemt. We kunnen opnieuw

Met elkaar werken aan de gewaden

met het onzichtbare in verbinding komen. In gewaad gekleed verschijnt de individuele ik-mens, bovenpersoonlijk. Niet de persoonlijke aura, maar een objectieve mensheidsaura toont zich. Wij zijn het (nog) niet waardig om de gewaden te dragen, maar we proberen het, in al onze onvolkomenheid.

Er waren in september 1922 bij de stichting van de Christengemeenschap drie dagen tijd om de gewaden voor de priesterwijdingen voor te bereiden. Drie talaren waren al voorhanden. Twee of drie alba's werden genaaid. In Basel in de stoffenwinkels werd naar de juiste kleuren stof voor twee casula's gezocht. De kleur was daarbij belangrijker dan het materiaal. Er was een naaimachine beschikbaar (de techniek deed ook mee). Naast de aankomende priesters waren er drie vrouwen die gevraagd waren mee te naaien. Zij deden dit in stilte, zonder er over te spreken met de mensen om hen heen.

Terugblikkend heeft een van hen uitgesproken met welke vreugde het hen vervulde bij te mogen dragen aan het op aarde komen van de vernieuwde cultus. Aan de wijding van de eerste priester, Friedrich Rittelmeijer, en daarmee aan de stichting van de Christengemeenschap, is het wijden van de gewaden, door Rudolf Steiner, voorafgegaan.